

Anarchist FAQ

**Zašto su anarhisti
protiv nacionalizma?**

Anarhisti su protiv nacionalizma u svim njegovim oblicima. Engleski anarhisti **Stuart Christie** i **Albert Meltzer** jednostavno su istaknuli očito: "Pošto nacija podrazumijeva državu, nije moguće istodobno biti nacionalista i anarhista".

Kako bi razumjeli ovu poziciju, moramo definirati što anarhisti smatraju nacionalizmom. Mnogima je to npr. privrženost domu i mjestu odrastanja. Narodnost je, kako je to **Mihail Bakunjin** istaknuo, „prirodna i socijalna činjenica“, jer „svaki čovjek i najmanja društvena jedinica imaju svoju osobnost, svoj specifičan način postojanja, svoj način govora, osjećanja, mišljenja i djelovanja; ovaj način odnosa prema svijetu sačinjava srž narodnosti“. Ovi osjećaji očito ne postoje u socijalnom vakuumu. Ne može se o njima diskutirati bez da se diskutira o prirodi društvene jedinice, o tome koje klase i ostale socijalne nejednakosti ta društvena jedinica sadržava. Jednom kada to učinimo, anarhističko protivljenje nacionalizmu postaje jasnije.

Ovo znači kako anarhisti razlikuju narodnost (pripadnost kulturi) i nacionalizam (u okvirima države i vlade). Takvo razlikovanje dozvoljava nam da odredimo čemu se suprotstavljamo, a što podržavamo – nacionalizam je u korijenu destruktivan i nazadan, dok su kulturalne različitosti i pripadnosti izvor zajedništva, socijalne raznolikosti i vitalnosti.

Takvu raznolikost trebamo njegovati i dopustiti joj da se izrazi na vlastiti način. Ili, po mišljenju **Murraya Bookchina**; „to što bi određeni ljudi trebali imati slobodu razviti svoj kulturni potencijal nije samo njihovo pravo, već njihova potreba. Ukoliko veličanstveni mozaik različitih kultura ne zamijeni kulturno osakaćen i jednoličan svijet stvoren od modernog kapitalizma, svijet će biti uistinu jednolično mjesto“.

Ali, kao što **Bookchin** upozorava, kulturnu slobodu i raznolikost ne smijemo brkati s nacionalizmom. Nacionalizam je puno više (i etički puno manje) od jednostavnog prepoznavanja kulturalne jedinstvenosti i ljubavi za domom. Nacionalizam podrazumijeva želju za stvaranjem države-nacije, i iz tog se razloga anarhisti protive nacionalizmu, u svim njegovim oblicima.

To podrazumijeva kako se nacionalizam ne može, i ne smije pobrkati s narodnošću. Narodnost je proizvod raznih društvenih procesa, dok je nacionalizam proizvod državnog djelovanja i vladajućih elita. Društvena evolucija se ne može ugurati u uske, ograničavajuće granice države-nacije, jer tada šteti pojedincima, čiji životi omogućuju taj isti društveni razvitak.

Država je centralizirano tijelo koje posjeduje moć i monopol nad silom (policija, vojska). Kao takva, država prisvaja autonomiju nad područjima i ljudima, te u ime „nacije“ uništava živuću realnost „nacija“ (ljude i kulture) s jednim zakonom, jednom kulturom i jednom „službenom“ poviješću. Za razliku od većine nacionalista, anarhisti prepoznaju činjenicu kako niti jedna „nacija“ u realnosti nije homogena, i nacije smatraju puno kompleksnijima od linija na mapama, stvorenih osvajanjima. Smatramo kako stvaranje centralizirane države na nekom određenom području, onako kako to nacionalistički pokreti generalno i zahtijevaju, ne može riješiti tzv. „nacionalno pitanje“.

Na posljatku, kako **Rudolf Rocker** to navodi, „nacija nije uzrok, već posljedica države. Država je ta koja stvara naciju, a ne nacija državu“. Svaka država „je umjetni mehanizam nametnut ljudima odozgo od nekakvog vladara, i nikada ne služi niti jednom drugom cilju do obrane i osiguravanja interesa privilegiranih manjina u društvu“. Nacionalizam „nikada nije bio ništa drugo do političke religije moderne države“. Stvoren je kako bi ojačao državu, osiguravajući poslušnost ljudi koji dijele jezične, etničke i kulturalne afinitete. U slučaju da navedeni afiniteti ne postoje, država ih stvara centraliziranjem obrazovanja u svoje ruke, namećući „službeni“ jezik i pokušavajući uništiti kulturalne razlike ljudi unutar vlastitih granica.

To se događa jer država ne tretira grupu ljudi kao unikatne individue, nego radije, prema riječima **Rudolfa Rockera**: „kao individue s ograničenim brojem karakternih crta i posebnim psihološkim svojstvima ili intelektualnim kvalitetama“ što „nepovratno vodi monstruoznom lažnom zaključku“. Ovakva pretpostavka stvara teorijsko opravdanje za autoritarizam, kao što i dozvoljava izbacivanje svih oblika individualnosti, lokalnih običaja i kultura koje ne zadovoljavaju apstraktni standard. U dodatku, nacionalizam skriva klasne razlike unutar „nacije“ argumentirajući za ujedinjenost ljudi oko takozvanih zajedničkih interesa (kao članova iste „nacije“), dok u stvarnosti oni nemaju ništa zajedničko zbog postojanja hijerarhija i klasa.

Errico Malatesta prepoznaje navedeno kada tvrdi kako ne možemo pričati o državama kao da su „homogene etnografske zajednice, svaka s vlastitim interesima, željama i ciljevima, u suprotnosti s interesima, željama i ciljevima suparničkih zajednica. Ovo može biti relativno istinito, onoliko dugo koliko potlačeni, a osobito radnici, nemaju samosvijest i ne uspijevaju prepoznati nepravdu vlastite inferiorne pozicije te tako ostaju poslušna sredstva vlastitim tlačiteljima“. U tom slučaju „dominantna klasa je jedina koja je važna“ i ovo „posjedovanje želje da sačuva i uveća vlastitu moć . . . može povećati rasne ambicije i mržnju, i poslati svoju naciju, svoje „jato“ na „strane“ zemlje, a sve kroz perspektivu oslobađanja istih od trenutnih tlačitelja, i podvrgavajući ih svojoj političkoj i ekonomskoj dominaciji.

U tom smislu, nacionalizam je ključan alat za zamagljivanje klasnih razlika, s ciljem da ljudi podložni hijerarhiji počnu tu hijerarhiju shvaćati kao nešto prirodno. Kao takav, igra važnu ulogu u održavanju postojećeg sistema (stoga ne iznenađuje što se država-nacija pojavila u isto vrijeme kao i kapitalizam). Jednako je i s internacionalnim podjelama unutar radničke klase, koje koriste državi-naciji kako bi se radnike rođene u određenoj zemlji okrenulo protiv imigranata. Uspijevajući u tome da „domaći“ radnici okrivljavaju pridošlice, kapitalistička klasa oslabljuje svaki otpor vlastitoj moći, isto kao i kada ekonomska/gospodarska pitanja pretvara u rasna/nacionalistička pitanja.

U tom svijetlu, nacionalizam je „ideologija države“, koja na kraju uvijek govori u terminima „naše zemlje nasuprot stranoj“, misleći pod time kako smo najprije robovi vlastite vlade. Nacionalizam pokušava zamijeniti ljubav prema rođenom kraju u kojem smo odrasli – „ljubavlju prema državi“, stoga prema **Bakunjinu** on „nije iskreno izražavanje“ ovog prirodnog osjećaja, već je „izraz koji je iskrivljen pomoću pogrešne apstrakcije, a sve u korist izrabljivačke manjine“.

Ne treba ni reći kako je nacionalizam buržoazije često u izravnom sukobu s ljudima koji čine tu naciju, za koju buržoazija tvrdi da ju toliko voli. **Bakunjin** je jednostavno izrekao činjenicu kada je zabilježio da bi se kapitalistička klasa „radije predala stranom gazdi, nego odrekla vlastitih privilegija i prihvatila ekonomsku ravnopravnost“. Ovo ne znači kako „je buržoazija nepatriotska; baš suprotno – patriotizam je u svojem najužem smislu bazična buržoaska odlika. Ali buržoazija voli svoju zemlju jedino zato što za njih zemlja (izražena u državi) predstavlja čuvara ekonomske sigurnosti te političkih i društvenih privilegija. Svake nacije, koja bi im uskratila takvu vrstu zaštite, bi se odrekli. Stoga, za buržoaziju – zemlja jest država. Državni patrioti postaju najljući neprijatelji masa, u slučajevima kada narod postane dovoljno umoran od žrtvovanja i gaženja da odbije poslušnost državi.

Kada bi buržoazija morala birati između masa koje se protive državi“ i stranog napadača, „buržoazija bi zasigurno izabrala potonje“. S obzirom na **Bakunjinove** stavove, on zasigurno ne bi bio iznenađen pojavom fašizma u Italiji, niti „razbijanjem revolucionarnih pokreta“ od strane Saveznika u post-fašističkoj Italiji i davanjem „svoje podrške fašistima koji su se izvukli prelazeći na njihovu stranu“.

Nacionalizam je često korišten kako bi se opravdali strašni zločini, u kojima nacija uspješno zamjenjuje Boga, u smislu da opravdava nepravdu i opresiju, i dozvoljava pojedincima da „operu ruke“ od svojih nedjela. Jer, „pod idejom nacije, svašta se može sakriti“, argumentira **Rocker** (ponavljajući **Bakunjinu**).

„Nacionalne zastave skrivaju svaku nepravdu, svaku nehumanost, svaku laž, svako nasilje, svaki zločin. Kolektivna odgovornost društva ubija osjećaj pravednosti u pojedincu, i dovodi čovjeka do točke nereagiranja na učinjenu nepravdu; do točke kada mu se počinje činiti da je predanost interesima nacije hvalevrijedan čin“. Pa stoga, kada raspravljamo o nacionalizmu **Rudolf Rocker** tvrdi kako: „ne smijemo zaboraviti da uvijek imamo posla s organiziranom sebičnošću privilegiranih manjina koje se kriju ispod suknje nacije, kriju se iza lakovjernih masa. Govorimo o nacionalnom interesu, nacionalnom kapitalu, područjima nacionalnog interesa, nacionalnoj časti i nacionalnom duhu; ali zaboravljamo da su iza ovoga skriveni sebični interesi političara koji obožavaju moć i interesi biznismena koji obožavaju novac, za koje je nacija prigodan paravan za skrivanje svoje osobne pohlepe i planova za osvajanje političke moći, daleko od očiju svijeta“.

Prečesto vidimo uspješne pokrete za „nacionalno oslobođenje“ koji zamjenjuju stranu opresiju s onom domaćom. Nacionalističke vlade, prema **Bookchinu**, preuzimaju „najgore osobine upravo onih carstava kojih su se potlačeni pokušali riješiti. Ne samo da reproduciraju državne aparate koji su jednako tako nasilni kao i oni koji su im nametnuti kolonijalnim silama, nego i jačaju te iste mehanizme kulturalnim, religijskim, etničkim i ksenofobnim karakteristikama, koje se često koriste za potpaljivanje regionalnih i domaćih mržnji i podimperijalizma“.

Ovo ne iznenađuje s obzirom da nacionalizam daje moć lokalnim vladajućim klasama, jer se oslanja upravo na preuzimanje državne moći. U konačnici, nacionalizam nikada ne može osloboditi radničku klasu (veliku većinu određene „nacije“), jer je njegova funkcija izgraditi masovnu potporu iz baze lokalnim elitama, koje se protive imperijalizmu jer on koči njihove ambicije da vladaju i eksploatiraju „vlastitu“ naciju i sunarodnjake. U biti, nacionalizam nije prijetnja kapitalizmu, čak niti imperijalizmu. On nadomješta imperijalističku dominaciju lokalnom elitom i izvanjsku opresiju i eksploataciju lokalnom verzijom istoga.

To što lokalne elite, baš kao i imperijalističke, ponekada uvode reforme od kojih ima koristi većina, ne mijenja prirodu novih režima, iako ih potencijalno dovodi u sukob s imperijalističkim silama. Kao što **Noam Chomsky** tvrdi, za imperijalizam „nacionalizam sam po sebi nije prijetnja, nego nezavisni nacionalizam koji se usredotočuje na potrebe populacije, a ne samo na bogate sektore i strane investitore s kojima su povezani.

Podanički nacionalizam koji ne mari za potrebe populacije je i više nego dobrodošao“; on je „voljan i nositi se s potrebama populacije ukoliko je i ona spremna prodati zemlju stranom gospodarstvu, kao što su elite Trećeg svijeta (uključujući i većinu zemalja istočne Europe) često spremne učiniti, jer mogu uvelike profitirati čak u slučaju da im zemlje budu uništene. Ipak, nezavisni nacionalizam je poput socijalne demokracije u imperijalističkim zemljama, i utoliko što može, u najboljem slučaju, smanjiti zla klasnog sistema i društvenih hijerarhija, ali ih se u konačnici nikad ne može riješiti (a u najgorem slučaju, stvara nove klase i nove hijerarhije koje su koncentrirane oko državne birokracije).

Anarhisti se suprotstavljaju nacionalizmu u svim njegovim oblicima, kao štetnom za interese onih koji tvore naciju i njihove kulturalne identitete. Kako to **Rocker** objašnjava, ljudi i skupine ljudi su „postojale daleko prije države“ i „razvijale su se bez potpore države. Skupine ljudi su jedino bile spriječene u svom prirodnom razvoju kada su se neke izvanjske sile umiješale i nasilno njihove živote stavile u kalupe za koje prije nisu znali“. Suprotno tome, „nacija podrazumijeva čitav spektar različitih ljudi i skupina ljudi, koji su svi zajedno,

manje-više, nasilnim metodama stavljani u okvir zajedničke države“. Ili drugim riječima, „nacija je bez države nezamisliva.“

S obzirom na izrečeno, mi podržavamo narodnost i kulturalne razlike, raznolikost i samoodređenje kao prirodni izraz naše ljubavi prema slobodi i podržavanju decentralizacije. Ipak, ovo ne treba pomiješati s podržavanjem nacionalizma. Jasno je, da narodnost koja preuzme ideje o rasnoj, kulturalnoj ili etničkoj „superiornosti“ ili „čistoći“ ili pak vjeruje kako su kulturalne razlike na neki način biološke određene – neće dobiti potporu anarhista.

Ono što jednako tako ne iznenađuje da su anarhisti oduvijek bili najdosljedniji neprijatelji ekstremnijeg oblika nacionalizma – fašizma („političko-ekonomske države, pri čemu se vladajuća klasa svake zemlje prema svojim ljudima ponaša isto kao što se ponaša prema ljudima u koloniziranim zemljama“) Štoviše, mi ne podržavamo one aspekte određene kulture koje održavaju društvene hijerarhije, (npr. mnoge tradicionalne kulture imaju seksističke i homofobne tendencije). Podržavajući narodnost, ne zagovaramo toleranciju prema navedenim aspektima. Ali jednako tako, negativni aspekti određenih kultura ne opravdavaju intervenciju drugih država koje im žele nametnuti svoju volju u ime „civilizacije“. Kao što povijest pokazuje takve „humanitarne“ intervencije samo su paravan za opravdavanje imperijalističkih osvajanja i eksploatacije i rijetko uspijevaju, jer se kulturalna promjena treba izboriti odozdo, samostalnim akcijama potlačenih, kako bi promjena uistinu bila uspješna.

U suprotstavljanju nacionalizmu, anarhisti su prema **Malatesti** „ponosni internacionalisti“. Stremimo „okončanju svih opresija i izrabljivanja“, nastojimo „probuditi svijest o suprotstavljenosti interesa između dominirajućih i dominiranih, između izrabljivača i radnika, razvijati klasnu borbu unutar svake zemlje i solidarnost između svih radnika neovisno o granicama, protivimo se svakoj predrasudi i svakoj rasnoj ili nacionalnoj strasti“.

Moramo istaknuti da se anarhisti, protiveći se svim formama eksploatacije i opresije, protive i dominaciji (nad ljudima i teritorijem) jedne zemlje nad drugom (imperijalizmu). Ovakav stav proizlazi iz našeg osnovnog principa, riječima **Petra Kropotkina**, da će „stvarni internacionalizam biti ostvaren nezavisnošću svake narodnosti, male ili velike, raspršene ili koncentrirane – isto kao što se anarhija ostvaruje neovisnošću svakog pojedinca. Ako kažemo da ne priznajemo vlast čovjeka nad čovjekom, kako onda možemo dozvoliti vladanje osvajačkih nacija nad osvojenim nacijama“?

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

13. 10. 2012.

Anarchist FAQ

Zašto su anarhisti protiv nacionalizma?

Prijevod: Zorana Jančić i Eugen Babić, Izdavački komitet Lokalne grupe Rijeka (MASA), 2012.
<http://www.masa-hr.org/content/izdavacki-komitet-lokalne-grupe-rijeka>

<http://anarhisticka-biblioteka.net>